

ГОД. XXII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 8.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЕРМЕТЕ ЗАКОНИ.

(Наставак и свршетак.)

Ермете Закони највећи је техничар позоришни. Крај његових глумачких бравура све друго чини ти се детињасто. Не верујемо, да има кога, ко би знао тако приповедати као он. На први поглед рекли бисмо, да говори најобичнијим начином простих људи; ал' за мало, па нам долази, као да видимо сваку реч, коју изговори. Нема глумца, који би имао тако ужасну моћ над својим телом. Кад он хоће, чини ти се, да му се мичу кости, да му месо једра, буја. Он може да порумени и да пребледи како му кад то улога захтева.

О Законију као човеку мало се прича. Биће му неких тридесет година. Зна се, да је ожењен и да нема деце. У шетњу иде обично са својим малим псетанцетом. Он мало једе, мало спава, мало троши, мало говори, ал' много учи. Није пријатељ реклами, нити мари за новинаре, који га салећу, да им прича што пикантно из свога живота. Воли мир и озбиљност. Кад га гледаш на улици, где се у капутићу, не баш елегантном, лагано шета, држећи се зида, а брчићи му се све смеше: рекао би, да је то какав слабо плаћен чиновник или учитељ, а никако славом овенчани уметник.

Поштоваче своје поздравља лаким осмехом, који се једва може приметити. Тако се смешу дечак, кад га учитељ хвали пред родитељима му.

*

Кад је „натурализам“ продрео на позоришту, тражио је достојне представнике. Настала је револуција у приказивању. Сара Бернхардова, Режанова: представнице су

тога правца. Оне су у велико припомогле победи.

Ал' на један пут појави се Елеонора Дузе. Слављена у Петрограду, прошла је Европом. Сада већ два света диве се њеној уметности.

О њој би се могло слободно рећи, да је готово прва глумица на свету, а за цело да је најмодернија у својој нервозној сензитивности.

Она не приказује, него живи животом карактера, што га представља на позоришници, она ствара тај карактер на позоришници.

Пре неколико година гостовала је Дузе у бечком „Карловом позоришту“.

Нико није знао, ко је она и шта је.

Позориште беше празно, ал' већ други дан ишао је шапат од уста до уста, да је Дузе највећи приказивачки геније садашњости.

То признаде и критика. И сад на једанпут трчао је свет у позориште, да види Дузу.

Пре неколико недеља гостовао је у истом „Карловом позоришту“ први пут Ермете Закони.

И опет непознато име, позориште празно, и опет сензационалан успех као и код Дузе.

Па ипак има разлике међу њима.

Код Дузе сваки ти је то безусловно подлегао био чуду и одао се утецају те нове, неслућене уметности.

Код Законија било то нешто друкчије.

Свет му се дивео, био је занесен, потресен, осећао је, да је под утецајем великога уметничкога догађаја, осећао дах

необичне индивидуалности који оживљава; али се свет и отимао томе утецају, налазећи у савршеном Законијевом приказивању неку виртуозност, уверен, да не види душе у приказу.

И критика није била са собом на чисто: колебала се и тамо и амо у оцени Законијеве уметности.

Друго вече било је позориште и опет празно.

Тек после, кад је свет видео, да је Закони у сваком комаду сасвим друкчији, да се он увек уживи у своју улогу; кад је Закони стао освајати и задобијати свет својим многим, финим, психолошким ниансама у приказивању: стао се свет њему клањати.

Разлика је између тих најзнатнијих представника модерне талијанске приказивачке уметности у овом: Уметност је Дузина самоникла, новија и мање тражена. Закони је пак усавршио технички и психички класичну талијанску глумачку уметност и прилагодио је модерном драмском песништву и модерном животу.

Дуза већ први пут кад чита какво позоришно дело ствара своју улогу. Њезина силна уобразиља доводи јој одмах пред очи песнички лик, коме она треба да да тела и живота, и онда она уметнички из-

рађује и усавршава своју улогу, не размишљајући него једино слушајући глас свога стваралачког генија.

За то она и утиче на гледаоце и слушаоце спонтано, дубоко и непомућено.

На против Законијеви позоришни створови плодови су мучна душевна му рада, дуготрајна посматрања, марљивих студија и многобројних, стрпљиво изведених експеримената.

Закони чита комад, чита га и опет, разглаба га, испитује, проучава га и премисља о њему, па кад мисли, да је све добро схватио и проучио: меће пажљиво, брижљиво и савесно камен до камена, док не сазида читаву зграду.

Законијеви створови савршени су у вештачком смислу. Ми се смејемо с њим и плачемо с њим; кад он порумени, поруменимо и ми, кад он побледи, побледимо и ми. Осећамо, да има нека тајна веза између његових и наших живаца, и да сугестивна снага, којом на нас утиче, потиче од технички и психолошки савршене индивидуалне уметности, која не треба ни маске ни помоћи декоратерове, ни ефеката, који се постизавају светлошћу.

Отмемо ли се првome чуду и страху, којим гледамо нешто необично, што до сад нисмо гледали, нисмо слушали: дивимо се великој и реткој Законијевој уметности.

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Јованчини сватови. Шаљива опера у једном чину. Написали Карé и Барбјé, превео Никола Ј. Мариновић, сложио Виктор Масé — Пре тога: Шоља теја, шаљива игра у једном чину, од Нитера, превео Г. Гершић.)

И предметом, који бар није без смисла, и музиком, која је елегантна, лако разумљива те се неодолјиво долагује уху, и преводом, који је течан и певак, одвојно су далеко Масéови „Јованчини сватови“ од Супéове „Лепе Галатеје“. Скромна је то и проста стварчица, али се даје и гледати и слушати, нарочито кад на це-

дилу остављену и у победу своје промишљене методе сигурну младу пева и приказује тако вешта певачица и тако мила и разборита приказивачица, као што је Султана Цијукова, а уз тако поуздана партнера, као што је Пера Добриновић. Цело је нека мала Шекспирова „The Thaming of the Shrew“, само што овде женска страна кровава мушку. Жил Барбјé и Мишел Карé, та два вредна компањона-либретисте Гуноду, Мајерберу, Томасу, Масé-у и другима код париске Орéга-Comique, склопили су прилично прикладан сажé за „Les noces de Jeanette“, који се са одлучним успехом јавише први пут на позорници

још године 1853, дакле некако непосредно пре но што је Офенбах дигао себи у Паризу своје „Les Bouffes Parisiens“. Macé, тада још млад човек око својих тридесет година, умео је већ онда срећно да споји мозартовску безазлену лакоћу са оном специјално француском елеганцијом, у коју се час по тек докраде по нешто и тривијалности и која га, мало и на штету му, не оставља ни у много доцнијем послу, у лиричној му опери „Paul et Virginie“.

Као што рекох, Султана Цијукова певала је Жанету да се не може боље пожелети а приказивање јој одавало је на сваком кораку фино разумевање, племениту меру и оштру школу. Кад ко тако пева и тако приказује, онда човек бар зна за што је у позоришту и у овом случају само може зажалити, што му се не да прилика, да ову Жанету види и чује и као Агату, Селику или Елзу од Брабанта. Кад у овако незнатним конфликтима има толико непосредности и истине, да шта је тек, кад овлада јачи душевни потрес, кад нежна женска душа у гласу и изразу потражи верна тумача својим патњама и радостима. То за сад види и слуша туђ свет а нама је суђено, да причекамо до бољих времена.

То друго вече ове изненадне и прекратке сезоне отворила је стара „Шоља теја“. Лукићеви су господски и фино приказали баронски пар а Динић је као Камуфле у толико одступило од традиције, што је најјаче истицао мамлазук тога блесана, што се нашао у небрану грођу.

Г.

ПОЗОРИШТЕ.

(Пораз натурализма у Берлину). У Берлину има књижевна награда „Schillerpreis“, која се сваке године додељује оногодишњој по садржини и уметничкој изради најбољој драми. Награда та износи 6800 марака. Прошле године догодило се с том наградом нешто у толико значајно, у колико су се о њу такмачиле две противне струје, наиме два главна заступника модерне драме у Немачкој: натуралиста Хауптман са драмом: „Ханел“ и реалиста Вилденбрух са драмом: „Краљ Хенрик“. У почетку је било озбиљне муке, коме од тих првака да се додели награда, па се чинило, да ће пресудилачки одбор поделити награду међу оба та првака-књижевника. Карактеристично је, што се у то умешао главом сам цар Виљем, који је пребрисао име Хауптманово и тако цела награда припадне Вилденбруху. Овај израз цареве воље потврдила је међутим и сама позорница, јер је „Краљ

Хенрик“ узбунио све књижевне кругове у Берлину и однео палму над натуралистичном „Ханелом“. Та победа увеличава се и тиме, што је баш у Берлину — дакле у великом литерарном средишту, где је натурализам створио своју суверену „слободну позорницу“ — изненада укусе књижевне публике судио у корист реализма, који је у неколико проникнут духом пок. Шилера.

ЧИТУЉА.

(† Шарлота Волтерка.) У Бечу је умрла славна немачка глумица Шарлота Волтерка, која се генијем својим умела винути на прво место међу савременим немачким уметницама. Жалост за Волтерком велика је и искрена у свима уметничким круговима. Њезин живот био је испреплетен тешком борбом и ејајним успесима. Трагична је била и смрт јој: пуних 50 сахата трајала је агонија и за то време мучила је ужасне муке. Умрла је 14. јуна о. г. у вече у потпуној несвестици. Мртво јој тело стављено је 15. јуна на одар у дворани летњиковца њезина у Хицингу. Дуготрајна болест са свим је разорила класичне црте лица њезина. По изречној жељи покојнице задели су је белим костимом „Ифигеније“, која је била најмилија и најсавршенија јој улога. У косу јој метнули су храстов венац, а у руке крет од слонове кости. Дворана није завијена прином, коју није волела, већ је украшена цвећем и биљем свакојаким. У покојничин стан стижу непрекидно изјаве саучешћа из високих и уметничких кругова. Велики војвода Лудвик Виктор послао је први венац с натписом: „Незаборављеној уметници дворског позоришта“.

15. јуна отворен је тестаменат покојничин код суда. Имаће, које се цени на по милиона форината, наследиће рођаци Уметница је оставила и знатних опорук различитим добротворним друштвима и заводима, а богато је наградила и све своје млађе. Сахраниће је на гробљу у Хицингу, где је сахрањен и муж покојничин, гроф О’Силивен.

Вредно је забележити, да је покојна уметница у бечком „Бургтеатру“ од 7. јуна 1861. до 23. јуна 1896. глумила свега 127 улога за 2109 вечери. Последња јој улога, у којој је и последњи пут изашла на позорницу, беше Ивана Ведекинд у Филипијевој драми: „Der Dornenweg“.

Издаје управа срп. нар. позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

4. Представа.

У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

КОНЦЕРАТ ГЋЦЕ СУЛТАНЕ ЦИЈУКОВЕ, ОПЕРСКЕ ПЕВАЧИЦЕ.

У Новом Саду, у недељу 8. (20.) јуна 1897.

ПРВИ ПУТ :

ДОБРЕ СВЕДОЏБЕ.

Шаљива игра у 3 чина, написали Малахов и Елснер, превео М. А. Јзановић. — Режи тељ : Лукић.

О С О Б Е :

Барон Селдениц — — Лукић.
 Клариса, жена му — — С. Вујићка.
 Сидонија, кћи им — — З. Ђуришићева.
 Артур Рајмсфелд, брат
 бароничин — — — Динић.
 Готфрид Шефлер, пастор Спасић.

Бернерка, уд. професорка Љ. Динићка.
 Герда Дорнова, нећака јој М. Марковићка.
 Елиза, писарница } код Ј. Весићева.
 Ана, служавка } Бернерке Д. Весићева.
 Јован, кочијаш } код барона Стефановић.
 Слуга } Селденица Бакаловић.

Догађа се у данашње дане, и то : I. чин у повећој престоници Немачке, остала два чина близу престонице, на добру баронову.

РАСПОРЕД ЗА КОНЦЕРАТ:

После I. чина :

1. а.) Бароница Ротшидова : „Романца“.
- б.) Кнегиња Кочубеј : „Ја очи знала“. Пева гђца Султана Цијукова.
2. Robaudi : „*Alla stella confidente*“ Пева М. Марковић, члан српске народне позоришне дружине.
3. Wagner : „*Tannhäuser*“. Велика арија, пева гђца Султана Цијукова.
4. Verdi : „*Il trovatore*“. Дуо. Певају : гђца Султана Цијукова и М. Марковић.

После II. чина :

5. Маринковић : „Стојанке“. Пева М. Марковић.
6. Leoncavallo : „*I pagliacci*“. Велика арија, пева гђца Султана Цијукова.
7. Маринковић : „Растапањ“. Пева М. Марковић.
8. Иван пл. Зајц : „Вир“. Пева гђца Султана Цијукова.

Г. Јован Грчић, професор, и г. М. Јовановић из љубави према нашем позоришту примили су на себе да прате све песме на гласовиру.

Ко од наших старих поштованих претплатника жели своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 сахата пре подне.

Улазнице могу се добити у књижари Браће М. Поповића од 9—11, а од 11—12 пре подне у позоришту и од 3—6 после подне на каси у позоришту, а тако исто од 7 сахата у вече на каси позоришној.

Почетак тачно у 8 сахата у вече.